

Dünya Çocuk Hakları Günü

– M. Soyek · 20 Kasım 2017

1940'larda ortaya çıkan "çocuk haklarını savunma, öğretme ve bilinçlendirme" hareketiyle oluşan ve her 20 Kasım'da kutlanan bir gündür. Tüm dünya ülkelerinde kutlanmakta ve insan hakları çerçevesinde çocuklara özel ayrıcalık haklarına yönelik çeşitli bilinçlenme etkinlikleri düzenlenmektedir.

Çocuk hakları, kanuni veya ahlaki olarak dünyadaki tüm çocukların doğduğu andan itibaren sahip olduğu eğitim, sağlık, barınma ve yaşam haklarıyla birlikte fiziksel, psikolojik veya cinsel sömürüye karşı korunma hakları olarak belirlenen evrensel kavramdır. Bu hakların hakkıyla korunması, sunulması ve geliştirilmesinden tamamen büyükler sorumludur.

Bu hakların bir kısmı üzerinden düşünce geçişlerim:

Eğitim Hakkı:

Eğitim hakkı aslında her yaştaki insanın hakkıdır. Ancak, tüm çocuklar için en önemli ve ayrıcalıklı haklardan birisidir. Bir çocuğun eğitilmesi, kültürlü bir birey olarak yetişmesi için öngörülen koşulların sağlanmasıdır. Bir çocuğun eğitim hakkından mahrum bırakılması büyüklük suçudur.

Sağlık ve Yaşama Hakkı: Bu da aslında evrensel insan hakları çerçevesinde kayda alınmalıdır. Gene de çocuklar için insan hakları çerçevesinde ayrıcalıklı bir hak yapılmıştır. Çünkü çocuk değildir kendi sağlığından sorumlu tutulabilir olan. Sorumlu tutulacak olan çocuğun ailesi ve devlet kurumudur. Sağlık sorunu olan çocuğa "tedaviyi reddetme hakkı" sunulmaz; aile ve devlet çocuğun tedavisinden sorumludur ve çocuğun bilimsel sağlık hizmetlerinden yararlanmasını engellemek suçtur. En yüksek sağlık koşulları her çocuk için erişilebilir tutulmalı ve her çocuk iyileşmek için gerekli tedavi hizmetlerinden faydalanabilmelidir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre her çocuğun temel haklarına ek olarak; nüfus kütüğüne kendi ismiyle kayıt edilme, vatandaşlık alma, anne-babasını bilme ve reşit oluncaya kadar anne babası tarafından bakılma hakkı vardır. Anne babanın olmadığı veya çocuğa bakım işini üstlenmediği durumda devlet çocuğa bakmakla yükümlüdür.

Çocuklar özellikle büyüklerin şiddetinden ve sömürsünden korunmalıdır. Çocuğa şiddet büyüklere şiddetten daha ağır suç teşkil eder; çünkü çocuk kendini savunacak durumda olamaz.

Ticari çıkar için çocuk çalıştırmak bir sömürüdür; çocuklar bu sömürönlere karşı korunma hakkıyla doğarlar.

Cinsel haz alma maksadıyla çocukla ruhsal ve bedensel ilişkiye girmek de suç teşkil eden bir sömürüdür. Çocuğun her türlü cinsel sömürüye karşı korunma hakkı büyüklerin güvencesinde tutulur. Çocuğa cinsel istismarda bulunmak veya istismara yeltenmek, yani taciz etmek suçtur; büyüğe yönelik olmasından daha ağır ceza hukuku çocuğun hakkıdır.

Her çocuğun akranlarıyla oynama hakkı vardır. Çocuk oyundan mahrum edilemez. Bu ilkeye bağlı olarak şehirlerde her çocuğa açık oyun parkları kurulması bir çocuk hakkıdır.

Sevilmek de her çocuğun hakkıdır. Hiçbir çocuk toplumsal sevgiden daha fazla pay alma hakkına sahip değildir. Sokağın sümüklü fukara çocuğu ve sokağa dadısıyla çıkan çocuk aynı toplumsal şefkatle korunmalıdır.

Sağlık hakkından türeterek çocuğun uyku hakkına saygı göstermeliyiz. Çocuk uykuya yattığında onu rahatsız edici gürültüden kaçınmalıyız. Dolaylı ek hak olarak çizgi film seyretmesi de sağlanmalıdır. Tıpkı babanın maç seyretme hakkı gibi.

Madde 12 gereği, soru sormak ve yanıtını istemekte inatçı olmak da çocuğun hakkıdır. Hiçbir büyük "senin aklın ermez sus bakim!" diye çocuğun merakını kapatamaz. (Bu hak sanırım çok da önemsenmiyor. Bence bizim ülkede en çok ihlal edilen çocuk hakkı budur. Belki de bu yüzden çok bilip az düşünür oluyoruzdur...)

*

Muharrem Soyek

UNICEF Çocuk Hakları Sözleşme Maddeleri; (ÇHS)

- 1- Her birey on sekiz yaşına kadar çocuk olarak kabul edilir. Her çocuk vazgeçilmez haklara sahiptir.
- 2- Çocuk Hakları, bütün çocuklar içindir. Doğum yerleri, konuştukları dil ne olursa olsun fark etmez. Büyüklerinin inançları ya da görüşleri nedeniyle hiçbir çocuğa ayırım yapılmaz.
- 3- Çocuklarla ilgili bütün yasa ve uygulamaları oluşturanlar, önce çocukların yararını düşünmek zorundadır. Devlet, çocukların koruma ve bakımını üstlenenlerin sorumluluklarını yerine getirmeleri için önlemleri alır ve onların sorumluluklarını yerine getirip getirmediğine bakar.
- 4- ÇHS'de yazılı olan hakların uygulanması için gereken her türlü çabanın gösterilmesi gerekir. Devlet çocukların bu haklardan yararlanmasını sağlar.
- 5- Devlet, hakların uygulanması konusunda çaba gösterirken başta anne baba olmak üzere çocuktan sorumlu olan kişilerin haklarına karşı saygılı olur.
- 6- Yaşamak, her çocuğun temel hakkıdır ve herkesin ilk görevi çocukların yaşamını korumaktır.
- 7- Her çocuğun bir isme ve vatandaşlığa sahip olma hakkı vardır. Devlet, çocuk doğduğunda bu ismi kaydeder ve çocuğa bir kimlik verir.
- 8- Çocuklara verilen isim, vatandaşlık hakkı ve aile bağları korunmalıdır. Tüm bunlar zorla değiştirilemez

ve alınamaz, değiştirilmek istenir ya da çocuğun elinden bu haklar alınırsa devlet bu duruma karşı çıkmalıdır.

9- Her çocuğun ailesiyle birlikte yaşama hakkı vardır. Anne baba çocuğa bakamıyorsa, çocuk bu durumdan zarar görmesin diye ona başka bir bakım sağlanmalıdır. Bu durumda da her çocuğun, anne ve babasıyla düzenli olarak görüőebilme hakkı vardır.

10- Anne babası ayrı ülkelerde yaşayan çocukların aileleriyle birlikte olabilmeleri için devletler kolaylık gösterir.

11- Anne ve babalarının izni olmadan hiçbir çocuk başka bir ülkeye götürülemez. Çocukları bu şekilde başka yerlere götüren kiőilere karşı mücadele edilmesi gerekir.

12- Her çocuk, görüşlerini serbestçe ifade etme, kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerinin dikkate alınmasını isteme hakkına sahiptir. Herkesin çocukları dinleme, onların fikirlerini öğrenme ve onlara saygı gösterme sorumluluğu vardır.

13- Her çocuğun duygu ve düşüncelerini istediği şekilde açıklama hakkı vardır. Çocukların da başka kişilerin zarar görmemesi için gerekeni yapmaları gerekir.

14- Her çocuğun, kendi düşüncesini geliştirme ve istediği dini seçme hakkı vardır. Bu konularda çocukları büyüten yetiőkinlerin de onlara yol gösterme hakkı ve sorumluluğu vardır.

15- Çocukların arkadaşlarıyla barış içinde toplanabilme, dernek kurabilme ya da derneklere üye olma hakkı vardır.

16- Hiç kimse çocukların onurunu kıramaz, onları küçük düşüremez, özel hayatına karışamaz. Çocukların bu hakkı yasalarla korunur.

17- Devlet, kitle iletiőim araçlarının, çocuğun geliőimi açısından önemini kabul eder. Çocuğun bunlarla çeşitli bilgi ve belgelere ulaőmasını sağlar, kendi kültürü ve dili bakımından bu araçlarla alabileceği gereksinimleri karőılar. Ayrıca kitle iletiőim araçlarının verebileceği her türlü zarardan çocukları korur.

18- Çocukların yetiőmesinden ve geliőmesinden sorumlu olan büyükler, bu sorumluluklarını en iyi biçimde yerine getirirler.

19- Hiç kimse, çocuklara karşı olan sorumluluklarını onlara zarar verecek şekilde kullanamaz. Devlet çocukların hiçbir zarara uğramaması için her türlü önlemi almakla yükümlüdür.

20- Her çocuğun ailesinden yoksun kaldığında ya da aile ortamı onun için uygun olmadığında devletten özel koruma ve yardım alma hakkı vardır. Anne babasıyla birlikte yaşayamayacak çocuklar için özenli bir araőtırmayla iyi aileler bulunur.

21-22- Yaőadıęı ülkenin dıőında bir başka ülkeye gitmek zorunda kalan her çocuğun, gittiği ülke tarafından korunma hakkı vardır.

23- Engelli çocukların özel olarak korunma ve saygı görme hakkı vardır. Devlet engelli çocukların bakımını, eğitimini sağlayacak kurumları oluőturma sorumluluğuna sahiptir. Engelli çocukların ailelerine her türlü yardım yapılır.

24- Her çocuğun sağlık hizmetinden yararlanma hakkı vardır. Hastalıklardan korunması devletin ve toplumun güvencesi altında olup çocukların beslenmesine, aşılanmasına, çevrenin temizliğine ve diğer sağlık koőullarına dikkat edilir. Hastalanan çocuklar tedavi edilir.

25- Çocuk haklarına uygun olarak kreőler, çocuk yuvaları, yurtlar, okullar, çocuk hastaneleri oluőturulur,

bunlar düzenli olarak kontrol edilir.

26-27- Her çocuğun gelişme hakkı ve sağlığı güvence altında olmalıdır. Bu konuda çocukların daha iyi bir yaşam sürdürmeleri için gerektiğinde yardım edilir.

28- Her çocuk eğitimini tam yapabilmek için desteklenir ve korunur. İlköğretim parasız ve hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm çocuklar için hak ve zorunludur.

29-30- Çocuklara verilen eğitim onların gelişimlerini en fazla ölçüde sağlayacak düzeyde olmalıdır. Eğitim, çocukların hoşgörüsünü, kendi kültürüne ve farklı kültürlere saygısını, ayrımcılığa karşıtlığını, doğaya saygısını arttıracak biçimde düzenlenir. Çocuğun kendi kültürü, bulunduğu ülkedekinden farklıysa gelişim ve eğitim hakkının her aşamasında buna gereken özen gösterilir.

31- Çocukların boş zamanlarını değerlendirebilmeleri, kendilerini geliştirebilmeleri için oyun bahçeleri, çocuk kulüpleri, kütüphaneler, spor ve kültür merkezleri açılmalıdır. Her çocuğun bu tür etkinliklere katılma hakkı vardır.

32- Çocukların okula gitme, oyun oynama hakkı vardır. Onlar yetişkinler gibi çalıştırılmazlar. Çalışmak zorunda kalırlarsa yapacakları iş onların sağlığı ve eğitimleri için sorun oluşturmamalıdır.

33- Bütün çocuklar her türlü zararlı maddelere karşı korunur. Bu tür maddeleri üretilen çocuklara veren kişiler cezalandırılır.

34- Çocukları bedensel ve ruhsal yönden örseleyecek hiçbir yaklaşıma izin verilemez.

35- Devlet, çocukları koruma ve çocukları kaçıran onları satan, onları çalıştırmak isteyen kişilerle mücadele etme sorumluluğuna sahiptir.

36- Hiçbir kişi kendi çıkarları için çocukları kullanamaz. Devlet böyle bir duruma karşı her çocuğu korur.

37- Çocuklar hiçbir şekilde insanlık dışı yöntemlerle ya da aşağılanarak cezalandırılmaz. Bir çocuk suça itilmişse ona uygulanacak ceza yaşına ve gelişimine uygun, onun eğitimini engellemeyecek şekilde olmalıdır.

38- Her çocuğun barış ortamında yaşama ve savaşıardan korunma hakkı vardır. Çocukların askere alınmaması gerekir. Devlet, çocukları silahlı çatışmalardan ve sonuçlarından korumakla sorumludur.

39- Çocuklar çeşitli nedenlerle zarar görmüşlerse onların iyileştirilmeleri için çalışmalar yapılır, bir daha aynı şekilde zarar görmemeleri için önlemler alınır.

40- Yasalarla sorunu olan çocuklar bu durumdan tek başlarına sorumlu değildir. Çocuklar farkında olarak kimseye zarar vermez. Suça itilen çocuklar, yetişkinler gibi cezalandırılmaz, özel yasalarla yeniden topluma kazandırılırlar.

41- Bir devletin yasaları burada belirtilen hükümlerden daha iyiye, bunlar hiçbir şekilde değiştirilemez.

42- Devlet, ÇHS'nin herkes tarafından öğrenilmesini sağlar.

43- ÇHS'nin uygulanmasını değerlendirmek üzere Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

44- Devlet ve o ülkede yaşayan insanlar Çocuk Hakları Komitesine, çocuk haklarıyla ilgili durum hakkında bilgileri vermekle sorumludur.

45-İlgili kuruluşlar Çocuk Hakları Komitesinin çalışmalarına kolaylık ve yardım sağlar.

NOT: Çocuk Hakları Sözleşmesi 54 maddeden oluşmaktadır. Sözleşmenin bundan sonra 54'e kadar devam eden maddeleri, sözleşmenin devletler tarafından nasıl imzalanacağı, onaylanacağı ve

yürütüleceği ile ilgilidir
